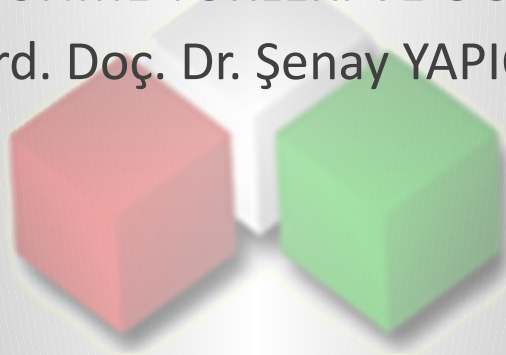

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

2. DÜŞÜNME TÜRLERİ VE ÖĞRETİM

Yrd. Doç. Dr. Şenay YAPICI

- Düşünme türlerinin özelliklerini analiz edebilme
- Stajda ve öğretmenlikte düşünmeye dayalı öğretim anlayışını uygulamaya yönelik model oluşturma
- Stajda ve öğretmenlikte düşünmeye dayalı öğretim anlayışını uygulamada kararlılık

Son yıllarda Türkiye'de de "düşünme becerilerinin öğretimi" nin önemi artmıştır.

Ayrıca düşünme türlerine dayalı öğretim yaklaşımının önemi ve uygulamadaki örnekler de artmıştır.

Bu nedenle öğretmen yetiştirme eğitiminde de bu konuya yer vermek gerekmektedir.

2.1.Eleştirel Düşünme

Eleştirel düşünme hakkında tam bir görüş birliği olmamakla birlikte,
Eleştirel düşünme;

- ✓ birden fazla boyutlu ve değişik türde bilgi, beceri ve tavrı içermektedir.
- ✓ diğer düşünme çeşitlerinde az ya da çok işe koşulan, onlarla ortak yanı bulunan,
- ✓ ana işlevi ölçütler ya da standartlar çerçevesinde değerlendirme yapmak olan karmaşık zihinsel bir süreçtir.

“California Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği” kapsamında tanımlanan *yedi eğilim* şunlardır:

- Doğruyu arama:
- Açık fikirlilik:
- Analitiklik:
- Sistematiklik:
- Kendine güven:
- Meraklılık:
- Olgunluk:

R. Ennis 'e göre eleştirel düşünme becerisine sahip bireylerde bulunması gereken özellikler şunlardır:

1. Esneklik
2. Sabır
3. Düşünerek Hareket Etme
4. Açık Niyetlilik
5. Özerklik ve Bağımsızlık

Öğretmenlerin eleştirel düşünme öğretiminde uyması gereken başlıca esaslar şunlardır:

- Güvenli bir öğrenme ortamı oluşturma,
- Öğrencilerin düşüncelerini izleme,
- Katılımcı düşünmeyi cesaretlendirme,
- Cevaplardan ziyade soruları öğretme,

- Olayların ve cevapların birbirine bağımlılığını öğretme,
- Çok yönlü bakış açısı kazandırma,
- Duyarlılık oluşturma,
- Düşünceleri üzerinde hareket etme fırsatı sağlama,

Eleştirel düşünmeyi öğretmenin Hannel ve Hannel'e göre 7 adımı vardır:

- 1. Bilgiye göz atmak (Tanımlama ve Etiketleme):
- 2. Benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek (Karşılaştırma / Bağlantı Kurma):
- 3. Genel temayı ve ilişkileri bulma (Sınıflandırma / Bütünleştirme / Ön Özetleme):

- 4. Şimdi ne yapıyoruz? (Sonuç Çıkarma):
- 5. Doğru cevaplama (Kanıtlama):
- 6. Benzer durumlara uygulama (Çıkarımda Bulunma / Projelerde Uygulama):
- 7. Ne öğrendik? (Özetleme):

Eleştirel Düşünme

Düşünme gücünün geliştirilmesinde, dikkat edilecek hususlar:

1. Öğretmenin özellikle kendi alanında düşünme gücünü geliştirilmesi için, öğrettiği konuları iyi bilmesi gereklidir.
2. Sınıf atmosferi ne kadar iyi, korkuyu ve kaygıyı azaltıcı ise, sınıftaki öğrencilerin düşünme bakımından kendilerine olan güvenleri o ölçüde artacak ve böylece eleştirel düşünme gücünün gelişmesi için yollar açılmış olacak.

3. Başarılı örnekler kadar hatalar da düşünme gelişiminde yararlı fırsatlar olarak değerlendirilebilir. Hatalar doğru düşünmeyi engelleyici olarak değil, doğru düşünmeye yol açıcı fırsatlar olarak ele alınmalıdır.
4. Ön yargı, taraf tutma, dogmacılık ve aşırı duygusallık gibi düşünmeyi olumsuz yönde etkileyecek durumlar engellenerek öğrencilerin olumlu ya da başarılı deneyimler edinmeleri sağlanmalıdır.

Sonuç olarak; önemli olan şey öğrencinin kendisine ait bir görüşünün olması ya da olayla, olguyla ilgili olarak “nasıl” bir yargılama yapacağı ve “nasıl” bir karar vereceğini öğrenmesidir. Bunun için öğrencinin *ileri bir zeka seviyesine* sahip olması gerekmez. Bu beceriler uygulamaya konur ve deneyimler artırılırsa eleştirel düşünme sonradan öğrenilebilir ve bilinçli çabalar ile herkeste gelişebilir.

2.2.Yaratıcı Düşünme

Zeka araştırmalarında, Guilford, yaratıcı düşünmeyi üç önemli faktörle ilişkili bir özellik olarak tanımlamıştır.

Bu özellikler:

akıcılık,

esneklik

ve

orijinalliktir.

Eleştirel düşünme

- belli ilke ve kuralların uygulanması ve verilen anlatımların gerçekliği ve tutarlılığı ile ilgilenir.
- var olan yöntem ve kuralların uygulanmasını ilke olarak kabul eder.

Yaratıcı düşünme

- mevcut ilke ve kuralları reddeder, yeni bir düşünce, yeni bir ürün, yeni bir bakış açısı ya da düşüncelerin yeniden düzenlenmesiyle ilgilenir.
- var olan yöntem ve kuralların uygulanmasını kasıtlı olarak reddeder.

Yukarıdaki karşılaştırma,

- eleştirel bir kimsenin yaratıcı olamayacağı ya da
- Ürettiği/oluşturduğu şeyin eleştirel olamayacağı anlamına gelmez.

Yaratıcı Düşünme Öğretimi ÖRNEK

- **KONUŞAN RESİMLER ETKİNLİĞİ**

Yaratıcı öğretmen etkinlikleri kategorisinde tanımlanabilecek bu etkinlikte, öğrencilerin resim ya da karikatür üzerinde düşünce üretmeleri ve sorunu çözmeleri istenmektedir.

Dr. Şenay YAPICI

Konuşan resimler etkinliğiyle;

- Duyu organlarından olan gözle, özellikle zihinsel düşünme sürecine sokulan öğrencilerin, genellikle resimler üzerindeki ayrıntılara odaklanmaları, davranışsal yanlışlıkları ya da doğruları belirlemeleri ya da tamamıyla resimden farklı yaratıcı düşünce üretmeleri istenir.

2.3.Yansıtıcı Düşünme

- Yansıtıcı düşünme, etkili öğretim yöntem ve tekniklerinden birisidir.
- Yansıtıcı düşünme; bir şüphe (zihin karışıklığı) ile başlayıp, şüphe durumunu açıklığa kavuşturacak sürekli bir araştırma sürecidir ve bu süreçte kişilerin yeniliğe açık olmaları gerektirmektedir.

- ***Yansıtıcı düşünme***; eleştirel düşünebilen, anlayışlı, becerikli ve kalıp yargılardan bağımsız düşünebilen öğretmenlerin, kendilerini sorgulamalarına “ben ne yaptım?, ne yapıyorum?, yaptıklarım ne ifade etti?” gibi kendilerine yönelik sorgulamadan oluşan bir düşünme biçimidir.

- Yansıtıcı düşünme bazı aşamalardan sonra gerçekleşmektedir:
 - *Hatırlama (Recall-R1):*
 - *Akla Uydurma (Rationalisation-R2):*
 - *Yansıtma (Reflectivity-R3):*

Yansıtıcı öğretimde Öğretmen;

- (a) uygulamanın teknik yeterliliğine olduğu kadar, amaç ve sonuçlarına da dikkat etmelidir.
- (b) kendi uygulamalarını sürekli izlemeli, değerlendirmeli ve düzeltmelidir.

- (c) öğretimde yüksek standartları ve sürekli gelişimi desteklemek için, kanıta dayalı araştırma yöntemlerinde yeterli olmalıdır.
- (d) açık fikirlilik, sorumluluk ve içtenlik özelliklerine sahip olmalı.
- (e) araştırma yöntemleri konusunda bildiklerini önemsemeli.

- (f) mesleki gelişimini sağlamak için sürekli öğrenmeli, meslektaşlarıyla iletişim kurmalı ve işbirliğine girmeli.
- (g) öğrenme ve öğretme etkinliklerini yaratıcı bir biçimde düzenlemelidir.

- Yukarıda verilen düşünme türleri arasındaki ilişkiyi önem derecesine göre nasıl sıralayabiliriz?
- Seçtiğiniz düşünme türüne dayalı branşınızla ilgili bir ders stratejisi hazırlayınız.

- Akınoğlu, O. (2001). *Eleştirel Düşünme Becerilerini Temel Alan Fen Bilgisi Öğretiminin Öğrenme Ürünlerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara .
- Aydın, M., Çelik, T. (2013). **Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 34 (Temmuz 2013/II)*, ss. 169-181
- Ennis, R. (1985). Goals for critical thinking curriculum. A. Costa (Ed.), *Developing Minds* Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

- Kazancı, Osman. (1989) *Eğitimde Eleştirel Düşünme ve Öğretimi*, İstanbul: Kazancı Matbaacılık.
- Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Munzur, F.(1999). *Türk Dili ve Edebiyat Ders Kitaplarında Eleştirel Düşünme Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, A. (1998). *Sosyal Bilimler öğretim yöntemlerinin eleştirici düşünme gücünün gelişmesindeki rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

TEŞEKKÜRLER...

